

Поліщук Л.П., Уточкіна Ю. «Вивчення гендерних аспектів художнього перекладу на прикладі англомовних творів» Текст і дискурс: когнітивно-комунікативні перспективи: збірник матеріалів III Всеукраїнської наукової інтернет-конференції (19–20 березня 2020 р.). – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. – стр.111-116.

*Поліщук Л.П.
Уточкіна Юлія*

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

ВИВЧЕННЯ ГЕНДЕРНИХ АСПЕКТІВ ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ НА ПРИКЛАДІ АНГЛОМОВНИХ ТВОРІВ

Анотація: В даній статті розглядається проблема гендерної нерівності. Було проведено дослідження наукових робіт, спеціальної літератури присвяченій цій тематиці та творів, що криють у собі питання гендеру. Особливу увагу приділено перекладу таких творів.

Ключові слова: gender, literature, translation, discussion, language, analysis.

Останніми десятиріччями гендерний вимір у лінгвістиці стає все більш важливим в оцінці процесів суспільного функціонування та розвитку. До недавнього часу проблематика визначення гендерних категорій знаходилася на периферії суспільної самосвідомості, сприймалась частіше як другорядний соціальний та психологічний фактор у лінгвістиці. Між тим **проблеми**, вивчення гендерних аспектів художнього перекладу і, стають все більш актуальними.

Центральне місце в гендерних дослідженнях посідає поняття «гендер». Термін «гендер» належить до англійської мови і культури західної цивілізації. У вітчизняному мовознавстві він запозичений з англійської мови і не має адекватного перекладу.

Вивчення гендерних аспектів художнього перекладу гендерної проблематики у мові залишається одним з пріоритетних напрямків досліджень вітчизняних та західних мовознавців і гендерологів. Їх праці мають на меті не лише аналіз та підсумок статусу мови в суспільстві, але й спробу довести, що мова є не тільки продуктом діяльності/діяльністю тієї чи іншої спільноти, а й інструментом становлення культурної і гендерної ідентичності особистості. Спираючись на домінуючі теорії гендеру в мові, у даній роботі здійснено спробу підсумку гендерних підходів до перекладу як міжмовної та міжкультурної

діяльності. **Метою** даного дослідження є розкрити проблеми гендерної нерівності через твори англійських письменників.

Проблемі вивченню гендерних аспектів художнього перекладу у мовознавстві присвячена велика кількість праць західних дослідників (Л. Ірігарей, Д. Камерон, Ю. Крістева, Ж. Лакан, Р. Лакоф, М. Талбот, Д. Таннен та багато інших) та науковців країн СНД (О. Горошко, Т. Гундорова, А. Кириліна, І. Халєєва та ін.).

За допомогою художнього перекладу здійснюється переклад художньої літератури та художніх текстів. Відмінною рисою такого виду перекладу є образно-емоційний вплив на читача. Його можна досягнути шляхом використання в перекладі різних мовних засобів (епітет, метафора, оксиморон тощо).

Перекладач повинен знати, що запорука гарного перекладу – це глибоке розуміння змісту твору-оригіналу, але часто цього складно досягнути на практиці. Оскільки, переклад – це відтворення змісту оригіналу засобами іншої мови з максимальним збереженням відповідності засобів обох мов.

На відміну від звичайного перекладу, художній орієнтований не стільки на збереження змісту, скільки на його неоднозначне вираження. В контексті художнього перекладу примат сприймається як ефект, що виникає при використанні мовних засобів, які передають і дослівний зміст, і художньо-естетичний зміст.

Ще досі триває дискусія про те, який елемент оригіналу може містити цей ефект, який потрібно відтворити в перекладі у найбільш збереженому виді.

За словами сучасної відомої української дослідниці перекладу, художній вид перекладу – це вид крайностей: дослівно точний, але художньо неповноцінний, і навпаки – художньо повноцінний, але зміст далекий від оригіналу. Звісно, тут мав б місце синтез цих крайностей – точний і художньо повноцінний переклад, але цього практично неможливо досягти, оскільки різні мови використовують різні засоби для вираження певної думки.

Вітчизняна школа художнього перекладу створила два основних підходи до аналізу предметів перекладу: літературознавчий та лінгвістичний [3, с. 5-7].

Англомовні твори – досить-таки цікаві своєю специфікою. Їх проблематика може бути різноманітною. Але найактуальнішою темою не тільки сьогодення, але й минулих часів залишається тема гендерної рівності. Від статі людини залежить процес формування особистості, на який впливає багато чинників. Соціум наділяє жінок і чоловіків різними ролями, різними нормами поведінки, а також формує в них різні сподівання – і все це відбито в мові. У повсякденному спілкуванні ми не просто говоримо, а й закріплюємо свої уявлення про те, що означає бути чоловіком чи жінкою, а також про те, як їм слід поводитися й розмовляти в суспільстві. Мова, як відомо, не лише відбиває та відтворює зміни в суспільстві, а й, у свою чергу, здатна впливати на ці зміни. Наприклад, те, як мова репрезентує чоловіків і жінок, має велике значення, оскільки це, в свою чергу, впливає на формування ставлення в суспільстві до обох статей та на усталення стереотипів. Великою мірою через мову діти визначають стиль поведінки представників своєї статі та формують ставлення до протилежної статі.

Гендерний аналіз, зміщуючи акценти на індивідуально-психологічну проблематику, враховуючи часто не визнані суспільством чи панівною патріархальною ідеологією погляди, дає змогу відчитувати різні рівні художнього тексту, враховувати різні ціннісні орієнтації. Сучасні інтерпретаційні підходи базуються на засадах і теоретичному апараті постструктуралістських концепцій Жака Лакана, Жака Деріди, Мішеля Фуко. Особливість філософської методології, зокрема, в тому, що через аналіз проявів феноменів «жіночого» та «фемінного», «чоловічого» й «маскулінного» в культурі вона маніфестує тезу про розвиток сучасної культури не лише під знаком логіки й свідомості, але й чуттєвості, тілесного досвіду.

Коли говорити про методики феміністичного прочитання тексту, про наближення до, так би мовити, феміністичної поетики, то найцікавішими видаються американська й французька школи. Слід згадати насамперед роботи

Елейн Шовалтер (як-от «До феміністичної поетики», «Феміністична критика в пущі», «Їхня власна література: британські жінки-прозаїки від Бронте до Лессінг»), Аннет Колодни («Танцюючи по мінному полю»), Юлії Крістєвої («Історії любові», «Stabat Mater»), Люсі Іригерей («Ця стаття, яка не одна»), Гелен Сіксу («Сміх Медузи») тощо.

Термін «гендер» був введений в 60-70 роках ХХ століття і використовувався спочатку в історії, соціології, потім його сприйняла й лінгвістика. Вперше термін «гендер» використав психолог Р. Столлер в 1968 році для розмежування «маскулінності» (мужності) і «фемінності» (жіночності) як соціокультурних характеристик «чоловічого» і «жіночого». Сьогодні це поняття має досить широке значення і привертає увагу багатьох дослідників мови. Так, І. Халеєва розглядає поняття «гендер» як «міждисциплінарну інтригу», сукупність обставин, подій і дій, в центрі яких знаходиться людина, особистість [6, с. 9-18].

Ш. Берн описує поняття «гендер» як соціально-біологічну характеристику, за допомогою якої люди дають визначення поняттям «чоловік» і «жінка» [3, с. 10]. За словами Н. Абубікірової, «гендер – ... не біологічна стаття, а подання (репрезентація) кожного індивіда в межах певних соціальних відносин [1, с. 123-125].

Т. Мельник пропонує наступне визначення поняття «гендер»: «...це змодельована суспільством та підтримувана соціальними інститутами система цінностей, норм і характеристик чоловічої й жіночої поведінки, стилю життя та способу мислення, ролей та відносин жінок і чоловіків, набутих ними як особистостями в процесі соціалізації, що, насамперед, визначається соціальним, політичним, економічним і культурним контекстами буття й фіксує уявлення про жінку та чоловіка залежно від їх статі» [5, с. 11].

Підводячи підсумок, необхідно зазначити, що у практичній роботі перекладачі уважно ставляться до очевидних гендерних аспектів, насамперед пов'язаних із граматичним родом. Вирішення питань гендерно-комунікативної поведінки відбувається суто на інтуїтивному рівні, часто зумовлюючи невдалі перекладацькі рішення. Без урахування мети перекладу, позалінгвальних

складових майже неможливо оцінити адекватність перекладацьких рішень та стратегій щодо гендерних ознак мовлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абубикирова Н. И. Что такое «гендер»? 1996. № 6. С. 123-125.
2. Берн Ш. Гендерная психология. СПб. : Прайм. Еврознак, 2004. 320 с.
3. Зорницький А. В. Основи художнього перекладу. Житомир: Видавництво ЖДУ ім. Івана Франка, 2018. С. 5-7.
4. Коноваленко И. В. Роль гендерного фактора в коммуникативном поведении мужчин и женщин. Омск, 2003. 136 с.
5. Мельник Т. М. Гендер як наука та навчальна дисципліна: навчальний посібник. Київ : К.І.С, 2004. С. 10-29.
6. Халеева И. И. Гендер как интрига познания. Москва : Рудомино, 2000. С. 9-18.